

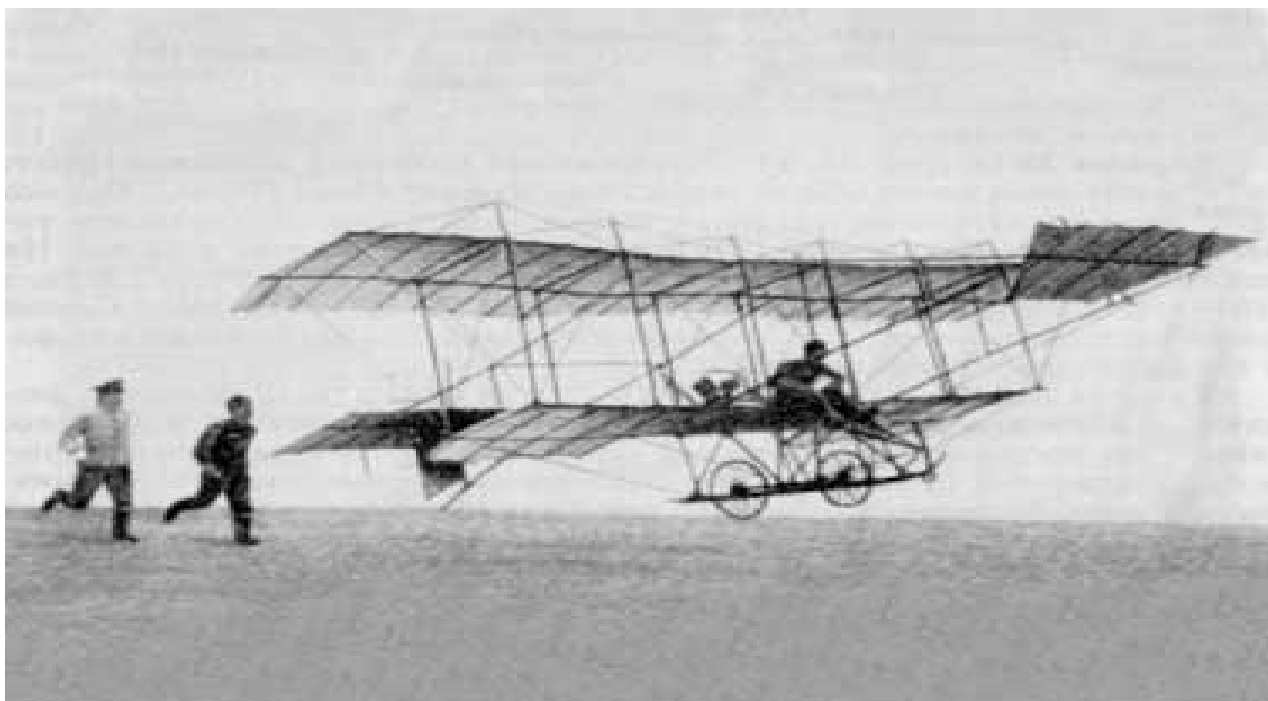
«СТО РОКІВ ПОЛЬОТУ»

ДО 100-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО АВІАБУДУВАННЯ

У восьмому номері журналу «Аеро і автомобільне життя» за 1910 рік було опубліковано листа, надісланого до редакції М.А. Артем'євим, такого змісту: 23 травня (5 червня) вранці інженер шляхів сполучення О.С. Кудашев виконав попередні випробовування побудованого ним аероплана власної системи.

Випробовування ці, як перші, треба визнати вдалими. О.С. Кудашеву вдалось два рази піднятися у повітря і пролетіти декілька десятків сажень, причому останній раз – на висоті півтора сажень. Аероплан О.С. Кудашева є, таким чином, першим аеропланом в Росії, який піднявся в повітря. Вважаю своїм обов'язком помітити цю подію, особливо інтересну для киян, тому що аероплан виконано повністю в Києві»

Ця подія ознаменувала початок розвитку авіації в Україні.

Пропонуємо перелік літератури про сторічний шлях розвитку авіабудування в Україні:

Книги

1. *Заярин В.М., Удалов К.Г. Иллюстрированная энциклопедия самолетов АНТК О.К. Антонова. Т.1. – Москва: Авико Пресс, 2000. – 156 с.*

Книга розкриває багатолітню історію діяльності всесвітньо відомої фірми «Антонов» з розробки передової авіаційної техніки.

2. *Згуровский М.З.* Киевские политехники – пионеры авиации, космонавтики, ракетостроения: учеб. пособ. – Киев: МТУУ «КПИ», 2009. – 142 с.
О50г
З459
3. *Очерки развития авиации на Украине / Н.Н. Александров, Л.Д. Арсон, А.И. Борисенко и др.; под ред. О. Антонова.* – Киев: ЦУНБ НАНУ, 1966. – 371 с.
4. *Пелагенко А.П.* Цивільна авіація України = Civil Aviation of Ukraine: історико-аналітичний огляд = Historical and Analytic Review. – Київ: Ред. ж. «Аеробізнес», 2003. – 128 с.
О5
П246
Книга починається з короткого екскурсу в історію розвитку авіації України.
5. *Петасюк І.А., Петасюк О.І.* Цивільна авіація України в період з 1930 року по червень 1941: (сторінки історії, становлення і розвитку): конспект лекцій / Київ. міжнарод. ун-т цивіл. авіації. – Київ: КМУЦА, 1999. – 79 с.
О5г
Ц58
На основі вивчення, аналізу і узагальнення архівних та опублікованих матеріалів висвітлюються найважливіші сторінки історії розвитку цивільної авіації в Україні з 1930 року і до початку війни двох тоталітарних режимів, які характеризували фашистську Німеччину і Радянський Союз.
6. *Савин В.С.* Авиация в Украине: очерки истории. – Харьков: Основа, 1995. – 264 с.
О5
С13
Книга присвячена розвитку авіаційної науки і техніки в Україні з перших днів виникнення літальних апаратів та виникнення перших громадських і державних авіаційних організацій до нашого часу. Не претендуючи на повноту охоплення, автор наводить в ній описи, фотографії та креслення більшості літаків, вертольотів і планерів, спроектованих та побудованих в Україні.
7. *Троценко А.М.* Історія цивільної авіації України / Асоціація “Аеропорти України” – Київ: 2004. – 637 с.
О50г(4Укр.)
Т764

Книгу присвячено історії цивільної авіації України. Автор, спираючись на свій п'ятдесятирічний досвід у цивільній авіації, намагався зібрати найбільш характерні матеріали з її історії і довести їх до майбутнього покоління авіаторів.

8. *Україна на крилах* = Winged Ukraine: До 10-ї річниці незалежності: книга-альбом / Держ. Департ. Авіац. т-ту України (Укрaviaтранс); Вид. центр «Аерохоббі». – Київ: 2001. – 127 с.

Статті

9. *Гребенніков В.М.* Початок авіаери в Україні // АВІА-2001: III Міжнародна науково-технічна конференція (24 – 26 квітня 2001 року, Київ, Україна). – Київ, 2001. – Т. 1. – С. 1.14–1.17.

У статті розглядається історичний процес становлення і розвитку авіації в Україні на початку ХХ століття, створення авіаційних центрів у Києві, Одесі, Харкові та Львові.

10. *Давиденко М.Ф., Костюк М.Г., Скрипець А.В.* Авіація цивільна // Енциклопедія сучасної України. – Київ: 2001. – Т. 1. – С. 75–76.

Розповідається про історію становлення та розвитку цивільної авіації України.

11. *Дем'яненко Віктор.* Перший літак в світі створено в Україні // Крила України. – 2003. – 7–12 квіт. (№ 15). – С. 7.

Розповідь про видатного діяча в галузі авіації О.Ф. Можайського, який фактично перший у світі створив літак, що піднявся у повітря і пролетів близько двохсот метрів, але за кордоном більшість істориків авіації не визнають пріоритету Росії у створенні літального апарату.

12. *Дернова Вероніка.* Авіація в Україні. Безхвостки: (До 100-річчя світової авіації) // Крила України. – 2003. – 14–19 лип. (№29). – С. 9.

Про створення в Харківському авіаційному інституті групи з конструювання безхвостих літаків і реактивних двигунів до них під керівництвом Павла Георгійовича Бенінга.

13. *Дернова Вероніка.* Авіація в Україні. Гідроавіація після Громадянської війни: (До 100-річчя світової авіації) // Крила України. – 2003. – 21–26 лип. (№30). – С. 9.

В статті мова йде про Севастопольський авіаремонтний завод та дослідно-конструкторське бюро морського літакобудування, яким керував Ігор В'ячеславович Четвериков та про гідролітаки, які були ними побудовані.

14. *Дернова Вероніка.* Авіація в Україні. Двигунобудування: (До 100-річчя світової авіації) // Крила України. – 2003. – 28 лип.–2 серп. (№31). – С. 9.

Історія створення Запорізького двигунобудівного заводу та коротка характеристика двигунів, які випускав завод в довоєнний період.

15. *Дернова Вероніка*. Авіація в Україні. Дослідно-конструкторські розробки: (До 100-річчя світової авіації) // Крила України. – 2003. – 7–12 лип. (№ 28) – С. 9.

Про створення на Київському авіаційному заводі дослідно-конструкторського відділу (ДКВ) на чолі з Всеволодом Костянтинівичем Таїровим та про літаки, які були розроблені колективом ДКВ.

16. *Дернова Вероніка*. Авіація в Україні. На саморобних крилах: (До 100-річчя світової авіації) // Крила України. – 2003. – 22–27 верес. (№39). – С. 9.

Стаття присвячена конструкторам-аматорам, які посіли особливе місце в історії авіації України, а саме: авіатехніку Бориспільського авіаційного підприємства І.І. Тугову, техніку-електронщику Г.І. Дремушенку та викладачу середньої школи В.Т. Яковенку з Єнакієва, трактористу з Дніпропетровська Володимиру Могилевському та ін.

17. *Дернова Вероніка*. “Кудашев – 4”: (Історія підкорення небес) // Крила України. – 2006. – 27 берез.-1 квіт. (№ 13). – С. 13.

Розповідається про літаки марки “Кудашев”, які були сконструйовані професором КПІ Олександром Сергійовичем Кудашевим на початку ХХ століття та про його внесок у розвиток вітчизняної авіації.

18. *Дореволюційний період*. Зародження авіації в Україні // Історія цивільної авіації України / А.М. Троценко. – Київ, 2004. – Розд. 1. – С. 16–22.

Стаття починається з розповіді про одного з піонерів авіаційного руху – київського архітектора і винахідника Гешвенда Федора Романовича, конструктивні і технічні рішення якого застосовують і в сучасній авіації, а саме: крило, що змінює в польоті кут установки, непрониклива для повітря обшивка крила, трос для проводки управління. У статті розповідається також про Миколу Андрійовича Арендта, роботи якого мали велике значення для вирішення проблеми створення важчих за повітря літальних апаратів, про Олександра Федоровича Можайського – творця першого літака з паровим двигуном та Миколу Івановича Кібальчича, який вперше запропонував створити ракетодинамічний апарат – прообраз сучасних пілотованих ракет.

19. *Дореволюційний період*. Київське товариство повітроплавання // Історія цивільної авіації України / А.М. Троценко. – Київ, 2004. – Розд.1. – С. 22–32.

Про історію створення Київського товариства повітроплавання, його внесок у розвиток повітроплавання і авіації в Україні та його організаторів і членів.

20. *Дормидонтов А.* « Наші конструктори працювали краще зарубіжних» // Уряд. кур'єр. – 2010. – 27 квіт.(№ 77). – С. 8 – 9.
До 100-річчя українського авіабудування.
21. *Згуровський Михайло.* Першовідкривач повітроплавання в Росії: (До 100-річчя польоту першого російського літака). // Дзеркало тижня. – 2010. – 22 трав. (№ 19). – С. 11.
Про подію, яка ознаменувала початок розвитку авіації в російській імперії – політ професора Київського політехнічного інституту, князя О. Кудашева на літаку – біплані «Кудашев-1» власної конструкції.
22. *Згуровський Микола.* Людина, яка втілила мрію Леонардо // Імідж. UA: міжнар. Діловий журнал. – Київ, 2009. - № 2. – С.68 – 75.
Розповідь про перші конструкції вертольотів активного учасника гелікоптерного відділу Повітроплавної секції при механічному відділенні КПІ Ігоря Сік орського.
23. *Історичний нарис* авіаційної думки та практичного розвою літакобудування на Тернопіллі // Вісник Львівського товариства «Тернопільщина». – Львів: ЗУКЦ, 2005. – С. 20 – 33.
Про зародження авіації в Західній Україні на початку ХХ століття.
24. *Киевская школа* самолетостроения // Авиация в Украине: очерки истории / В.С. Савин. – Харьков, 1995. – Гл.3. – С. 26 – 40.
Розділ книги присвячено історії зародження Київського товариства повітроплавання при Київському політехнічному інституті, результатом діяльності якого стало створення оригінальної і самобутньої київської школи літакобудування. Подається перелік членів цього гуртка та розповідається про їх досягнення у справі літакобудування
25. *Комиссаров С.* Ан-24 – 50 лет в строю // Крылья Родины: науч.—попул. Ж. – Москва, 2009. - № 10. – С. 42 – 46.
Розповідь про родоначальника сімейства «АНів» літак АН-24, який вперше піднявся у повітря 29 жовтня 1959 року.
26. *Крапошин П.* Созданный рекордсменом // Возд. транспорт. – 2010. – февр.(№ 5). – С. 8.
Розповідь про перший політ військово-транспортного літака АН-22 «Антей», який піднявся у повітря 45 років тому.
27. *Лицарі київського неба* // Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва / М.О. Рибаків. – Київ, 1997. – С. 336 – 353.
Про зародження авіації у Києві.
28. *Мараев Ростислав.* В начале. Украина на заре воздухоплавания // Аэрохобби. – 1992. – № 1. – С. 16 – 17.

29. *Нова ера* в розвитку цивільної авіації. Впровадження реактивної техніки в Україні (1958 – 1970 роки) // Історія цивільної авіації України / А.М. Троценко. – Київ, 2004. – Розд. VII. – С. 293–362.
30. *Перші* вітчизняні пасажирські літаки. Становлення цивільної авіації в Україні (1921 – 1932 роки) // Історія цивільної авіації України / А.М. Троценко. – Київ, 2004. – Розд. III. – С. 124–127.
- Про будівництво інженером-конструктором Костянтином Олексійовичем Калініним спочатку на київському заводі “Ремповітря-6” першого пасажирського літака К-1, а потім на Харківському авіаційному заводі – пасажирського літака К-2 і санітарного-К-3. Згодом були побудовані літаки К-4 та К-5, які замінили на повітряних лініях іноземні машини. На київському і горьківському авіазаводах виробляли вітчизняний швидкісний моноплан ХАІ-1, який з успіхом курсував найпрестижнішою повітряною лінією Москва-Симферополь.
31. *Рижов В.* Авіаційні «старожили» // День. – 2010. – 29 квіт.(№76). – С. 5. Стаття присвячена 100-річчю авіабудування в Україні.
32. *Романенко Валерій.* Киевские конструктора // Камуфляж: информ.-аналіт. журнал. = 2006. - № 6. – С.12 – 16.
- В статті розповідається про «Альма матер» авіаційних конструкторів – Київський політехнічний інститут, де в жовтні 1909 році було організоване і офіційно зареєстроване «Київське товариство повітроплавання», про членів цього товариства та про їх конструкторську діяльність.
33. *Семенов В.* «Познавшие чудо полета», або апарати «важчі за повітря» в українському небі // Зовнішні справи. – Київ, 2009. - № 2. – С. 50 – 51.
- Історія авіації України до 1917 року та роль України у зародженні вітчизняної та світової авіації.
34. *Соколовский А.* Украина – родина не только сала, но и мировой авиации // Комс. правда. – 2002. – 31 мая (№ 95) – С. 24–25.
- Про повітряний винахід О.Ф. Можайського.
35. *Туглук В.* Коли у США лише мріяли, – в Україні вже літали // Уряд. Кур’єр. – 2010. – 27 квіт.(№77). – С. 8.
- О. Можайський ще за 21 рік до першого польоту братів Райт закінчив свою роботу над створенням моторизованого літака.
36. *Туглук В.* Колиска підкорювачів неба // Уряд. Кур’єр. – 2010. – 27 квіт. (№77). –С. 8 – 9.
- Розповідь про Київський політехнічний інститут – колиску зародження повітроплавання в Україні.

37. *Харук Андрей*. Адаменко, Матиас и другие... . Малоизвестные страницы истории отечественной авиапромышленности // *Авиация и время*. – 2007. – № 1. – С. 18–20.

Стаття присвячена діяльності аеропланової майстерні Федора Федоровича Терещенка, яку молодий підприємець заснував у своєму маєтку Червоне Волинської губернії. З 1914 року майстерня Терещенка стала називатися Червонським аероплановим заводом, який можна вважати першим авіаційним підприємством на території України.

38. *Харук А.І.* Виробнича і конструкторська діяльність фірми «Анатра» в галузі військової авіації (1912 – 1917рр.) // *Вісник нац. Ун-ту «Львівська політехніка»*. Сер. Держава та армія. – 2007. - № 58. – С. 74 – 79.

Досліджено діяльність фірми «Анатра» з проектування літальних апаратів і їх виробництва та діяльність Одеського і Сімферопольського заводів цієї фірми.

39. *Харук А.І.* Мілітаризація і централізація як провідні тенденції розвитку авіаційної промисловості України в 30-х роках ХХ століття // *Держава та армія: вісник НУ «Львівська політехніка»*. – Львів, 2009. - № 652. – С. 139 – 143.

40. *Юрченко О.А.* Внесок українських авіаконструкторів у розвиток цивільної авіації у 70-ті 80-ті роки ХХ століття // *III Міжнародна конф. «АВІА – 2001»*. – Київ, 2001. – Т. 1. – С. 1.26.

Укладач бібліограф М.Ф. Семенова